

Секція: Проблеми методології та практики управління

Кучеренко Тамара Євгеніївна

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри обліку і оподаткування

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ

Глобалізація світових економічних процесів та значні структурні зрушення напрямків економічної діяльності у сторону інноваційно-інформаційних технологій, кардинальні зміни у способах і методах конкуренції та зростання ролі інтелектуального капіталу змінили сформовані у минулому погляди на бухгалтерську звітність та основний її показник – прибуток, надаючи інші орієнтири соціально-економічним процесам суспільства та відображення цих процесів у фінансовій звітності. «В області інвестицій, кредитування, власності, реструктуризації капіталу, управління, макро- і мікроекономічними процесами відносин, визначення фінансових результатів та в інших ситуаціях балансові звіти, мабуть, єдині достовірні і якісні джерела інформації для прийняття рішень. Тому теорія і практика складання балансів є виключно актуальними» [2, с. 13-14].

Одним із головних завдань фінансової звітності, як зазначають науковці, є багатоаспектне вимірювання, інтерпретація результатів діяльності суб'єкта господарювання та оцінка вартості його контрольованих ресурсів. Зміст фінансової звітності, який формується під впливом потреб різних груп користувачів, регламентується на законодавчому рівні, вимогами фондових бірж, професійними бухгалтерськими нормами. Вважається, що запровадження додаткових

форм звітності щодо соціально-орієнтованої інформації може позитивно впливати на інвестиційну привабливість економічного суб'єкта.

Актуальність і необхідність запровадження соціально орієнтованої звітності як обов'язкової складової фінансової (публічної) звітності, а також дієвий фактор її складання і оприлюднення економічними суб'єктами розпочали досліджувати західні вчені, зокрема, М.Р. Метьюс та М.Х.Б. Перера, М.Ф. Ван Бреда, Ч. Гаррісон, П. Герстнер, К.М. Діган, С. Діпіаза, Р. Екклз, Д. Колдуелл, Б. Нідлз, Е.С. Хендріксона, М. Кендзюра.

Фінансова (публічна) звітність формується із дотриманням принципу превалювання економічного змісту над юридичною формою, оскільки спрямована забезпечити релевантність інформації щодо можливостей підприємства генерувати економічні вигоди в умовах реального ринкового середовища. Тому поняття «контрольовані ресурси» включає не лише ті активи, які придбані підприємством на правах власності, але і ті, які використовуються на умовах операційної оренди, природні ресурси, які безпосередньо або опосередковано використовуються практично безкоштовно у процесі діяльності для отримання економічних вигід суб'єктом економіки. Так, нині у процесі сільськогосподарського виробництва спостерігається погіршення стану агроландшафтів та виснаження ґрунтового покриву, середній рівень вмісту гумусу в ґрунтах України скоротився із 3,64 % у 1961 р. до 3,16 % в останні роки [1]. Промислові підприємства забруднюють оточуюче середовище шкідливими викидами і відходами, різноманітними запахами і шумом, що призводить до надлишкового попиту на медичинські і соціальні послуги.

Під впливом швидко наростаючих темпів розвитку економіки процес негативного впливу економічних суб'єктів вийшов з-під контролю суспільства, що призвело до катастрофічних змін навколишнього середовища, які загрожують життю і здоров'ю людей. У зв'язку з цим постає проблема визначити витрати, які здійснює суспільство у зв'язку із

діяльністю економічного суб'єкта і ці витрати мають відповідним чином обліковуватися, відображатися у публічній звітності та відшкодовуватися таким суб'єктом. На противагу цьому факту, суб'єкт економіки прерогативу свого існування бачить у постійному збільшенні прибутку і тому додаткові витрати на охорону оточуючого середовища, додаткові соціальні витрати не вписуються у його економічні і етичні норми. У цьому контексті слід завжди пам'ятати висновки, зроблені ще у XIX столітті Т.Д. Даннінгом (Т. J. Dunning), а потім процитованими К. Марксом про те, що: «Капитал боится отсутствия прибыли или слишком маленькой прибыли, как природа боится пустоты. Но раз имеется в наличии достаточная прибыль, капитал становится смелым. Обеспечьте 10 %, и капитал согласен на всякое применение, при 20 % он становится оживлённым, при 50 % положительно готов сломать себе голову, при 100 % он попирает все человеческие законы, при 300 % нет такого преступления, на которое он не рискнул бы, хотя бы под страхом виселицы» [5, с. 770]. Це повною мірою стосується і національної економіки, її ринку капіталу. Поряд із цим інтеграція України у європейське співтовариство, інші сучасні глобальні ринкові перетворення вимагають визнання і запровадження західних стандартів фінансової звітності і соціальної відповідальності у практику суб'єкта економіки. Ще в 1996 р. було прийнято стандарт The Global Reporting Initiative (GRI – Керівництво по звітності в області сталого розвитку), який сформулював універсальний підхід до звітності щодо сталого розвитку підприємств. В ньому наведені показники, які відображають соціальну та екологічну політику підприємств. Рекомендації GRI передбачають підготовку звіту на основі діалогів з представниками зацікавлених сторін. Одна з основних відмінностей і переваг GRI в тому, що вона дозволяє компанії, що звітує, використовувати рекомендації поетапно. Тобто компанія, яка тільки встає

на шлях звітності зі сталого розвитку, може на перших порах використовувати лише загальні принципи документа.

З 1 січня 2018 р. GRI STANDARDS рекомендовані до виконання для звітів. Глобальна Ініціатива по Звітності (GRI) опублікувала нові стандарти, які мають модульну структуру GRI STANDARDS. Вони складаються з трьох універсальних стандартів для всіх організацій, крім того виділяються 33 тематичних стандарти. Три універсальних стандарту наступні:

Основоположний стандарт (Foundation Standard). Він містить принципи звітності «відповідно до критеріїв». Це те, від чого слід відштовхуватися будь-якої організації, яка впроваджує у себе стандарти GRI.

Загальний стандарт по розкриттю (General Disclosures Standard). Він містить такі питання як організаційна структура, управління, участь в корпоративних відносинах стейкхолдерів, практика звітності, стратегія і аналіз.

Стандарт про підхід до управління менеджменту (Management Approach Standard). Містить вимоги до розкриття інформації про підхід менеджменту. Він може використовуватися в будь-якому тематичному стандарті GRI.

Під соціальною відповідальністю компанії переважно розуміють надання благодійної допомоги громаді, розвиток власного персоналу, чесне введення бізнесу та дотримання і захист прав людини. Найменше асоціюють із соціальною відповідальністю впровадження принципів і практик підзвітності, прозорості й етичної поведінки, здійснення екологічних проєктів та участь у регіональних програмах розвитку [4].

Вітчизняний досвід складання соціальної звітності практично відсутній. В практиці українських підприємств соціальні звіти є ще незвичним явищем, але глобалізаційні та інтеграційні процеси призводять

до необхідності їх впровадження. «Публікація соціальних звітів змушує замислитись над роллю, яку суб’єкти економіки можуть відіграти в суспільному та господарському житті. Чи є це чисто технічна операція з боку суб’єктів господарювання, які шукають нові способи суспільної легітимізації, своєрідна стратегія, яка носить назву “приспати ворога”? А може, навпаки, вона відображає ґрунтовні зміни, які походять з філософії функціонування сучасного бізнесу?» [3, с. 72 – 73].

Тому існуюча практика складання та подання фінансової звітності національними економічними суб’єктами, яка формується на основі міжнародних стандартів фінансової звітності і законодавства Європейського Союзу у сфері бухгалтерського обліку, має бути трансформована у публічну інтегровану звітність, щоб забезпечити її адекватність сучасним соціально-економічним реаліям.

Література

1. Балюк С.А. Звернення до керівництва держави щодо подолання кризової ситуації у сфері охорони земель / С.А. Балюк, А.С. Даниленко, О.І. Фурдичко // Вісник аграрної науки. – 2017. – № 11. – С. 5-8.
2. Бреславцева Н.А. Балансоведение. Учебное пособие / Н. А. Бреславцева, В. И. Ткач, В. А. Кузьменко. – М. : «Издательство Приор», 2001. – 160 с.
3. Жиглей І.В. Еволюція бухгалтерського обліку в контексті розвитку соціальних відносин / І.В. Жиглей // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2009. – № 1(13). – С. 64-74.
4. Корпоративна соціальна відповідальність 2005–2010: стан та перспективи розвитку. Аналітичний звіт: [Електронний ресурс]: –

Режим доступа: <http://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2014/04/ksv-2005-2010-analitychnyy-zvit.pdf>

5. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Том 1. Книга I: Процесс производства капитала / К. Маркс, Ф. Энгельс // Сочинения. – Издание второе. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1960. – Т. 23. – 907 с.